

Palatín Juraj Turzo sa vracia

ORAVA, KYSUCE A HORNÉ POVAŽIE OPRÁŠIA SPOLOČNÚ HISTÓRIU

ČÍSLO TRI znamená v histórii, náboženstve i spoločenskom živote dokonalosť, súvzťažnosť i jedinečnosť, akej sa nedostáva každému počtu či letopočtu. Tri múzeá sa spojili, aby oprášili spoločné dejiny osobnosti, spájajúcej nielen Oravu, Kysuce a Horné Považie. Juraj Turzo, radca Rudolfa II, kráľovský pohárnik, kapitán preddunajského vojska, hlavný veliteľ novozámockej posádky a najmä uhorský palatín. Osobnosť, prekračujúca hranice dnešného Slovenska, vtedajšieho Uhorska, ale zasahujúca aj do európskych dejín.

Diplomat s dušou bojovníka, ktorý sa nestihol dožiť ani päťdesiatky, a napriek tomu prežil aktívny i plodný život. Pracovne i súkromne. Okrem syna Imricha splodil sedem dcér, vďaka ktorým máme

i odbornú verejnosť svojou veľkosťou, rozlohou i výzdobou.

Nuž, a v Bytči by sme mohli začať našu pomyselnú púť po stopách Juraja Turzu. Človeka hovoriaceho štyrmi jazykmi,

predkov. V Sobášnom paláci sa napokon neuskutočnili len svadby jeho dcér a syna, ale aj pohrebné hostiny palatína a tiež jeho manželky Alžbety. Bytča bola vo vtedajšom renesančnom svete významným strediskom tvorcov, vedcov, čo dokladuje aj úžasná knižnica s 800 zväzkami náučnej i beletristickej literatúry. A na vtedajšiu dobu, kedy sa knihy netlačili v desaťtisícových nákladoch, to znamenalo obrovské kultúrne i duchovné bohatstvo. Prirodzene neopomíname ani Lietavské hradné panstvo, ktoré úzko súvisí s turzovským rodom, veď práve na Lietave sa 2. septembra 1567 narodil Juraj Turzo. Je potešiteľné, že hoci táto pamiatka nepatrí samospráve, ale už desaťročie sa vďaka združeniu

satíriročný, no aj tak stihol byť Oravským županom i krajským tabulárnym sudcom. Juraj v tom čase ešte nebol palatínom, ale jeho vplyv na vtedajšiu hospodársku situáciu horných Uhier rástol. Spôsobil to prepojenie, najskôr obchodné a neskôr aj príbuzenské s významným a bohatým rodom Fuggerovcov. „Po Jurajovi Turzovi síce neostali na Kysuciach také architektonické skvosty ako na Orave, či Hornom Považí, ale môžeme sa popýšiť tým, ako predvídať predurčil osud Turzovky či Olešnej. V Kysuckom múzeu budeme v rámci výskumu venovať intenzívnu pozornosť zhodnoteniu Turzovho účinkovania na Kysuciach ako mecena kultúry a príkladnej renesančnej osobnosti európskeho významu v dejinách nášho regiónu,“ povedal riaditeľ Kysuckého múzea Miloš Jesenský. V časoch správy Uhorska palatínom Turzom sa začalo aj najznámejšie a dnes by sme povedali najmedializovanejšie a najprominentnejšie súdne vyšetrenie s Alžbetou Bátorovou (1610). No pre Oravu, tretie zastavenie našej púte

Výjavy zo života pána Oravského hradu Sú súčasťou a obohatením prehliadok. FOTO: ARCHÍV ŽSK.

latínovi treba však spomenúť najmä Oravský hrad, ktorý získal do vlastníctva už v roku 1556 František Turzo. Vďaka nemu sa tento bohatý a vplyvný rod dostal aj na Oravu. „S menom týchto veľmožov sa na Oravskom hrade spája výstavba Turzovho paláca s hradným vodovodom, ďalej prestavba Tretej brány i výstavba novej budovy Fary, Tunela s Veľkou terasou a Prvej brány, ktorá je vstupnou bránou do hradu. Práve palatín Turzo je tým, kto vtlčil v súčasnosti najnavštevova-

Hľadania a nachádzania stôp po uhorskom palatínovi, ktorý poznal, prešiel a pomáhal v rozvoji Orave, Kysuciach i Hornému Považiu, by bolo neúrekom, a preto sa Žilinský samosprávny kraj v spolupráci s Považským múzeom v Žiline, Kysuckým múzeom v Čadci a Oravským múzeom P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne rozhodli uskutočniť projekt s pracovným názvom Po stopách Juraja Turzu. Prvá časť sa odohrá ešte na sklonku tohto roka, a to za účasti významného slovenského historika i publicistu Pavla Dvořáka. V stredu 15. decembra uvidíme premiéru dokumentárneho filmu o Jurajovi Turzovi aj za účasti jeho autora P. Dvořáka v Sobášnom paláci v Bytči. Nasledujúci deň, štvrtok 16. decembra, v spoločenskej sále magistrátu v Turzovke a zakončenie sa uskutoční v piatok 17. decembra priamo na Oravskom hrade. Lepší štart náš projekt ani nemohol mať. A to nie je koniec, ale začiatok budovania povedomia o významnej osobnosti z nášho kraja, ktorá presiahla jeho hranice. Už teraz pripravujú historici všetkých troch múzeí podklady k výpravnej knihe o Turzovi, ktorá po nedávno vydanom Drotárstve Kysuckého a Považského múzea, prinesie pokračovanie historického exkurzu do našich končín.

Mgr. Peter Kubica
riaditeľ odboru kultúry
a komunikácie s verejnosťou
Žilinský samosprávny kraj

Myšlienka na Juraja Turzu oživa

Na ustanovujúcom zasadnutí Zastupiteľstva ŽSK v Sobášnom paláci v Bytči vedie palatín Turzo novozvoleného župana Juraja Blanára.

FOTO: ARCHÍV ŽSK.

v Bytči dodnes významnú kultúrnu pamiatku - Sobášny palác. Žilinský samosprávny kraj dokončil v minulom roku jeho kompletnú rekonštrukciu, a to aj s reštaurovaním vonkajších i vnútorných omietok. Tento skvost stavitelského i výtvarného umenia 17. storočia dodnes púta návštevníkov

ktorý ani vo veľkej politike nezabudol na svoju vlasť, neodrodil sa, ba práve naopak, pomáhal pri zriaďovaní škôl, farností a pri hospodárskom rozvoji územia nášho kraja. Pre Bytčiansko sa zaslúžil o založenie gymnázia, ktoré významne prispelo k vtedajšej vzdelanostnej úrovni našich

na jeho záchranu rekonštruje a konzervuje, aby ponúkala to, čo nášmu palatínovi. Ten využíval Lietavský hrad najmä v časoch nebezpečenstva, pretože jeho polohovanie a opevnenie poskytovali záruku ochrany. Aj dnes by tento hrad, či jeho zachránená zrúcanina mala ochraňovať ducha miesta, historické informácie a poskytovať útočisko pre fanúšikov a nadšencov našich dejín. V minulom roku tam v rámci výskumu popri Archeologickom ústave SAV spojili svoje sily aj archeológovia Považského a Kysuckého múzea, ktoré sú v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja. Naše putovanie alebo TurzoTour by nebolo kompletné, ak by sme z Považia rovno preskočili na Oravský hrad. Aj k nemu sa dostaneme, ale ešte sa cestou zastavme v jednom kysuckom mestečku. Hoci v ňom naše múzeum nemá vlastnú expozíciu, ale už samotný názov mesta napovedá, kto významne prispel k jeho vzniku a rozvoju. Turzovka, lebo o nej je reč, leží od Bytče cez Javorníky na skok z centra bytčianskeho panstva, pod ktoré v minulosti patrila. Osadu Thurzofalva založili na jeho podnet v roku 1598. V tom istom roku sa mu narodil jediný mužský pokračovateľ rodu, syn Imrich, ktorý sa však nedožil vysokého veku, lebo zomrel dvad-

Sobášny palác v Bytči

I dnes slúžia jeho priestory na svadobné hostiny. FOTO: ARCHÍV ŽSK.

po turzovských stopách, znamenal tento múdry a rozvážny veľmož viac. S ním i s jeho príbuznými sa spája obdobie intenzívneho osídľovania neobývaných častí hornej Oravy, kde vznikali nové osady. Až takmer polovica dnešných oravských obcí je dielom premyšleného systému osídľovania rodu Turzovcov. Pri pa-

nejšiemu hradu na Slovensku, ktorý má v správe naše múzeum, súčasnú podobu,“ povedala riaditeľka Oravského múzea Mária Jagnešáková. Pokračujeme v jeho šľapajách. Hradnú kaplnku, o ktorej vybudovanie sa tiež zaslúžil palatín, sme v roku 2006 zrekonštruovali a získali pre ňu ocenenie Pamiatka roka.

Pamätná tabuľa v Turzovke z dielne autora Ondreja IV.

Venovaná grófovi Jurajovi III. Turzovi, zakladateľovi Turzovky, uhorskému palatínovi, pánovi hradov Orava, Bytča, Lietava a tiež večnému županovi Oravskej stolice.

FOTO: LADISLAV PAŠTRNÁK

Žilinský samosprávny kraj
Považské múzeum v Žiline
Považská galéria umenia v Žiline

Vás pozývajú na podujatie

TURZOTOUR

S PAVLOM DVOŘÁKOM

Streda 15. 12. 2010 ..... Sobášny palác v Bytči.....11.00 hod.

- vystúpenie Fakultného miešaného speváckeho zboru OMNIA ŽU
- premiéra dokumentárneho filmu Pavla Dvořáka Život a smrť palatína - Juraj Turzo a Alžbeta Caborová
- beseda s autorom

Streda 15. 12. 2010 ..... Považská galéria umenia v Žiline.....16.00 hod.

- na káve s Pavlom Dvořákom
- neformálne stretnutie so známym historikom, prozaikom, publicistom

POVAŽSKÉ MÚZEUM V ŽILINE